

ДИДАКТИЧНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Резюме

У статті розглядається дидактична складова компетентісно орієнтованого навчання в закладах загальної середньої освіти. Метою статті є виокремлення з-поміж дидактичних принципів тих, які набувають більшої актуальності за умов реалізації компетентісно орієнтованого навчання, що досягаються теоретичними методами (аналіз, синтез, узагальнення отриманої інформації) та емпіричними (власні спостереження за освітнім процесом). Результатом роботи є визначення таких принципів, як: принцип особистісної спрямованості освітнього процесу; життєтворчої спрямованості; принцип орієнтації на діяльність освітнього процесу; принципи опори на попередній досвід; орієнтація на результат; творчого осмислення соціального досвіду. Визначені принципи повністю підкреслюють особливості компетентісно орієнтованого навчання: формування та розвиток у учнів здатності практично діяти і творчо застосовувати набуті знання і досвід у різних ситуаціях. Принцип життєтворчості сприяє самореалізації особистості. За формування в особистості механізмів саморозвитку, самозахисту, самовиховання відповідає принцип особистісної спрямованості. Компетенції набуваються в активній діяльності і базуються на мінімальному досвіді (принцип орієнтації на діяльність та опори на попередній досвід). Побудова власної життєвої стратегії (принцип творчого розуміння соціального досвіду). Володіння потенціалом для вирішення життєвих проблем (принцип зосередженості на результат).

Дослідження дає підстави для висновків: дидактична складова компетентісно орієнтованого навчання вказує на його соціальну (важливою умовою набуття компетентностей є соціальна взаємодія, що досягається принципами життєвої орієнтації, особистісної орієнтації, творчого осмислення соціального досвіду), гуманістичну (компетентісний підхід сприяє самореалізації, вдосконаленню особистості, що досягається за допомогою принципів життєтворчої орієнтації, особистісної орієнтації) та практико-прагматичну орієнтації (вирішення проблем, що виникають перед людьми в різних практичних ситуаціях, що є основою принципів орієнтації на результат, орієнтації на діяльність).

***Ключові слова:** вчитель; дидактика; заклади загальної середньої освіти; компетентісно орієнтоване навчання; компетентності; принципи навчання; особистість, сучасна освіта, учні.*

Вступ. У сучасних умовах соціально-економічних змін, що спричинили модернізацію багатьох соціальних інститутів, на перший план постає вільний

розвиток особистості, що поєднується з творчою ініціативою, самостійністю, конкурентоспроможністю, мобільністю майбутніх фахівців. Зазначені складові є оновленням змісту освіти і характерними для компетентнісного підходу, який набуває зараз все більшої актуальності.

Згідно зазначеного підходу пріоритетними виступають позапредметні, особистісно значущі знання і вміння над предметними знаннями, а досвід засвідчує, що найбільш соціально адаптованими виявилися індивіди, що володіють не сумою академічних знань, а сукупністю особистісних якостей: ініціативності, підприємливості, творчого підходу до справи, вміння приймати самостійні рішення.

Орієнтація змісту сучасної освіти на компетентнісний підхід створює можливості для поєднання навчального процесу з потребами часу та суспільства, самореалізації молоді не лише на ринку праці, а і в суспільних процесах, створення сприятливих умов для розвитку взаємовідносин з людьми та з навколишнім середовищем.

Спрямовуючи освітній процес на формування компетентностей цей підхід спирається на дидактичне підґрунтя, де принципи посідають одне з провідних місць.

Наукові пошуки із питань вдосконалення системи освіти шляхом упровадження компетентнісного підходу активно обговорюються у педагогічній науці. Зокрема у працях А. Андреева, І. Зимньої, О. Овчарук , Р. Пастушенка, О. Пометун, Г. Селевка, А. Хуторського, Дж. Равена та ін. Праці Н. Нагорної, М. Нагач, А. Усачової розкривають концептуальні засади впровадження компетентнісного підходу в освітній процес. У наукових пошуках Н. Бібік, В. Введенського, Д. Равена та ін. розтлумачено поняття «компетентність» та «компетенція».

Напрацювання в напрямку розробки компетентнісної моделі навчання здійснено: І. Варнавською, М. Вашуленком, О. Горошкіною, О. Кучерук, Н. Остапенко, Л. Мітіною, А. Нікітіною, О. Савченко, Т. Симоненко, Г. Шелеховою та ін.

Принципи навчання вивчали в історичному плані: Н. Євтух, С. Золотухіна, В. Вихрущ, а у загальнодидактичному: В. Євдокімов, А. Зільберштейн, Л. Логінова, В. Лозова та ін.

Метою статті є визначити дидактичні принципи, які виступають підґрунтям компетентнісно орієнтованого навчання в закладах загальної середньої освіти.

Мета дослідження досягалася способом вирішення таких **завдань**:

- проаналізувати загальноприйняті дидактичні принципи, на яких базується освітній процес у закладах загальної середньої освіти;

- виокремити з наявних дидактичних принципів ті, які набувають особливої актуальності в умовах реалізації компетентнісно орієнтованого навчання в закладах загальної середньої освіти;

- окреслити перспективи подальших досліджень методики реалізації компетентнісно орієнтованого навчання в закладах загальної середньої освіти.

Методи та методики дослідження. Вирішенню поставлених завдань та досягненню мети на різних етапах дослідження сприяло використання таких методів: теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення отриманої інформації), щоб визначити основні підходи, принципи, методи, прийоми навчання в умовах реалізації компетентнісно орієнтованого навчання; емпіричні (власні спостереження за освітнім процесом).

Результати. Дидактика оперує науковими термінами: «принципи навчання», «дидактичні принципи» та «принципи дидактики». Дослідники у галузі дидактики дійшли висновку, що ці терміни однозначні, бо характеризують по суті одне й те саме явище і виконують одне і те саме завдання – основні вимоги до процесу навчання та його організації.

Зокрема, дидактичні принципи розглядали як вихідні вимоги до організації навчального процесу (Бондар, 2005, с. 142). Ю. Бабанський вважав, що принципами навчання називають виявлені дидактикою закономірності, що впливають з деяких основоположних вимог, дотримання

яких забезпечує оптимальне (найкраще для даних умов) функціонування навчання (Бабанский, 1988, с. 327–329). До основних дидактичних принципів відносили: принцип науковості; принцип систематичності й послідовності навчання; принцип доступності навчання; принципи зв'язку навчання з життям; свідомості та активності; принцип наочності в навчанні; принцип міцності засвоєння знань, умінь і навичок; принцип індивідуального підходу до учнів; принцип емоційності навчання (Гончаренко, 1997, с. 89).

Використання принципів навчання в освітньому процесі дає можливість скоригувати останній таким чином, щоб відбувалося ефективне засвоєння знань учнями. Поряд з тим ці принципи дозволяють поетапно досягати мети навчання, встановлювати між викладачами і студентами атмосферу творчої взаємодії та взаєморозуміння.

У свою чергу компетентнісний підхід скеровує освіту на формування цілого набору компетентностей (знань, умінь, навичок, ставлень тощо), якими мають оволодіти учні (Химинець, 2009). Для оволодіння компетентностями відповідний підхід зміщує акцент з процесу накопичення, визначеного у відповідних освітніх документах, знань, умінь та навичок майбутніх фахівців у площину формування і розвитку здатності діяти, творчо застосовувати набуті знання та досвід в різних ситуаціях. Цей розвиток спрямовує вчителя до радикального перегляду його професійної діяльності в напрямку переміщення акценту з інформаційної на організаційно-управлінську площину. Діяльність учнів полягає не в пасивному оволодінні знаннями, як в інших підходах, а має активно пошукове, самостійне та самоосвітнє спрямування. У освітньому процесі відповідно до компетентісного підходу також спостерігаються зміни, що полягають в наповненні освітнього процесу розвивальною функцією, яка стає інтегрованою характеристикою. Ця характеристика повинна формуватися в процесі навчання і об'єднує знання, вміння, відносини, досвід та поведінкові моделі особистості.

З дидактичних позицій компетентнісний підхід виступає як принцип реорганізації змісту і процесу для досягнення зазначених цілей і оцінюється також як освітній результат – якість сучасної освіти. Основним освітнім результатом має стати не система знань, умінь і навичок, а набір ключових компетентностей в інтелектуальній, комунікативній, інформаційній, соціальній та інших сферах (Паламар, 2018).

У дидактиці принципи навчання виконують декілька функцій. По-перше, принципи, які є частиною науково-педагогічного знання виступають способом побудови наукових дидактичних теорій. По-друге, регулювальну функцію в практичній частині навчання. Так як розвиток компетентностей передбачає практичну направленість освітнього процесу, то найчастіше користуються регулятивними функціями принципів навчання. Це є важливим, адже дидактичні принципи навчання лежать в основі навчання всіх дисциплін, тобто сприяють добору форм і методів навчання конкретної дисципліни.

Реалізація компетентнісного підходу відбувається в освітньому процесі сучасної школи, зокрема в середній ланці, на засадах дидактики. Особливого значення у реалізації компетентнісного підходу в освіті мають також такі дидактичні принципи, як: принцип особистісної спрямованості навчального процесу; життєтворча спрямованість компетентнісної освіти; принцип орієнтації на діяльність освітнього процесу; принципи опори на попередній досвід, принцип орієнтації на результат, творчого осмислення соціального досвіду.

Принцип життєтворчої спрямованості виявляється в індивідуальному створенні власної життєвої стратегії, свідомому визначенні життєвих орієнтирів та способів самореалізації, формуванні життєвих принципів та пріоритетів на основі знань, досвіду, переконань та цінностей, набутих протягом років навчання.

Швидкі зміни у житті особистості сприяють постійному вирішенню проблем, самоосвіті, самовдосконаленню. У зв'язку з цим відбувається

переосмислення підходів до вивчення навчальних предметів заради засвоєння знань. В таких умовах важливим є навчити учня переносити способи вирішення навчальних ситуацій у життя, використовуючи універсальні навички моделювання, аналізу, синтезу, узагальнення.

Одне із завдань компетентнісного підходу є наближення змісту освіти до змісту життя, що спрямовує зміст освіти на пояснення життєвих ситуацій та підготовку компетентної особи, зокрема із сформованою життєвою компетентністю.

Формування життєвої компетентності як системної властивості особистості: цілісної, ієрархічної, динамічної системи здатностей (або окремих компетенцій), яка дає змогу людині свідомо і творчо визначати та здійснювати особисте життя, розвивати свою індивідуальність, розбудовувати життєвий ціннісно-нормативний простір, вирішувати складні життєві завдання, набувати і виконувати соціальні ролі, набуває особливого значення у процесі реалізації принципу життєтворчості. (Єрмаков, 2006).

Життєва компетентність особистості виконує три основні функції: забезпечує життєстійкість, життєздатність та життєтворчість особистості (Єрмаков & Пузіков, 2006).

Функція життєстійкості є захисною тому, що розвинена життєва компетентність захищає від ризиків та невдач у житті (запобігає негативним подіям, допомагає пережити їх у різний час їх виникнення), сприяє адаптації до соціального середовища та складних ситуацій життя. Тоді як функція життєздатності сприяє активному формуванню особистістю сприйняття власного життя, діяльності, перспектив особистого життя, допомагає правильно сприймати життєві події, застосовувати знання, це є ключем до належного особистого розуміння життєвої ситуації та життєвих проблем, оцінюючи власні якості та ресурси. Життєтворча функція полягає у життєпізнанні, життєпередбаченні, життєздійсненні, життєорганізації та життєвдосконаленні (Єрмаков & Пузіков, 2006).

Таким чином, підпорядкованість компетентнісного підходу цьому життєвому принципу сприяє тому, що учні можуть швидко адаптуватися до самостійного життя, цілеспрямовано використовувати свій потенціал для самореалізації в професійному та особистому плані, а також в інтересах суспільства та держави.

Принцип особистісної спрямованості освітнього процесу розкриває суть компетентнісного підходу, а саме: він базується на ставленні до учня як суб'єкта, ціннісному сприйнятті кожної особистості, повазі до його самобутності. Реалізація компетентнісного підходу відповідно до цього принципу передбачає підтримку особистості, формування механізмів саморозвитку, самозахисту, самовиховання, які необхідні для життя людини.

За цих умов завданням освіти є підтримка та розвиток природних задатків учня, збереження та зміцнення його здоров'я, формування його самобутності, формування здатності до соціальної та творчої самореалізації.

У педагогічному процесі поняття особистісний саморозвиток включає такі процеси, як самозмінювання, самоуправління, самовиховання і самонавчання (Селевко & Журавлєв, 2002). Ефективним вважається такий саморозвиток, який передбачає в особистості потребу самовдосконалюватися. На важливість формування саморозвитку учнів впливає правильна організація педагогічного процесу. Набуваючи певного досвіду, особистість починає вільно і самостійно вибирати цілі та засоби цієї діяльності, керувати нею, одночасно вдосконалюючи та розвиваючи свої здібності.

Особистість розвивається не тільки за закладеною в ній біологічною програмою і під впливом навколишнього середовища, але залежно від досвіду, потреб, інтересів, здібностей, що формуються в її психіці. Це означає, що необхідно забезпечити останнім такий напрямок, що сприяв самовдосконаленню особистості, покращенню і розвитку її природних даних.

Одним із найскладніших видів діяльності, до якої долучаються учні є діяльність, спрямована на трансформацію власної особистості, тобто

самоосвіта. Скерувувати діяльність учня на створення власної особистості означає зробити його співучасником у процесі виховання, суб'єктом, союзником у досягненні освітньої мети.

Головною метою самовиховання на сучасному етапі є досягнення вихованцем згоди із самим собою, пошуку сенсу життя, самоактуалізація і самореалізація потенційних можливостей та активне самоутвердження у суспільному житті.

Ефективності самовихованню сприяє адекватна самооцінка, її відповідність реальним здібностям і можливостям. Важливою умовою розвитку самовиховання є рефлексія як процес пізнання учнем самого себе.

У сучасній школі недостатньо приділено уваги розвитку в учнів рефлексії. Цей факт спирається на проведене соціологічне опитування. Серед опитаних старшокласників лише 22% замислюються над питаннями про пізнання себе, тоді як 17% мають чіткі життєві орієнтири, 18% - усвідомлюють мету свого життя і лише 13% цікавлять процеси, які відбуваються у суспільстві, перспективи його розвитку. У досягненні життєвого успіху учні недооцінюють вольові якості, уміння підпорядковувати собі обставини (18% респондентів вважають, що останні відіграють суттєву роль), 21% віддає перевагу почуттям вимогливості і відповідальності. Зважаючи на це, першочерговим завданням сучасної школи: є виховати самостійну особистість здатну приймати рішення і нести за них відповідальність, критично мислити, вступати в дискусії.

Основним завданням сучасної освіти є виведення особистості учня в режим самовдосконалення. До такого якісно нового результату освіти, виховання й розвитку учнів приводить закономірна зміна цілей, змісту, методів, форм організації педагогічного процесу. Такою рушійною силою і є компетентнісний підхід в освіті за умови активного використання дидактичного принципу: особистісної спрямованості освітнього процесу.

Принцип діяльнісної направленості освітнього процесу дещо зближує компетентнісний підхід з діяльнісним. Порівнюючи ці два підходи отримали,

що метою діяльнісного підходу є вирішення задач, тобто, освоєння діяльності, особливо нових видів діяльності: навчально-дослідницької, пошуково-конструкторської, творчої та ін. Роль учителя в такій моделі навчання забезпечує учням досить високий ступінь діяльнісної самостійності. Відповідно учень формує свою систему цінностей, підтримувану соціумом. Головною перевагою діяльнісного підходу є створення умов для навчання, щоб досягнути максимальної самостійності суб'єктам освітнього процесу. Одним з серйозних недоліків – занадто уваги приділено самоосвіті.

На противагу діяльнісному методу компетентнісного підходу є не засвоєння учнями знань і умінь, а оволодіння ними в комплексі і опис можливостей, які можуть набути учні в результаті освітньої діяльності. Щодо ролей учителя і учня здійснюється зміщення акцентів у площину організаційно-управлінську для педагога і активну самоосвітню діяльність (учень). З-поміж переваг: комплексне оволодіння знаннями освітніх предметів, займає вихідну позицію. Серйозним недоліком є мало уваги приділено теоретичному навчанням.

З позицій компетентнісного підходу рівень освіченості визначається здатністю розв'язувати проблеми різних рівнів складності на основі наявних знань (Васьківська Г., 2012, с. 226).

Головною передумовою набуття компетентностей є активна діяльність особистості, так як кожна компетентність набувається у процесі відповідної діяльності. Візьмемо визначені у Законі України «Про освіту» ключові компетентності, які формуються в учнів у процесі навчальної діяльності. Серед них: уміння вчитися; спілкуватися державною, рідною та іноземними мовами; математична і базові компетентності в галузі природознавства і техніки; інформаційно-комунікаційна; соціальна; громадянська; загальнокультурна; підприємницька і здоров'язбережувальна компетентності (Про освіту (Закон України), 2020). З-поміж предметних (галузевих) – комунікативна, літературна, мистецька, міжпредметна естетична, природничо-наукова і математична, проектно-технологічна та інформаційно-

комунікаційна, суспільствознавча, історична і здоров'язбережувальна компетентності.

Так для комунікативної компетентності необхідна постійна діяльність у вигляді спілкування чи комунікації, а також безпосередньої і опосередкованої взаємодії із об'єктами і суб'єктами спілкування. Для мистецької – необхідна постійна взаємодія із об'єктами мистецтва та практичне опанування того чи іншого різновиду мистецтва. І так з кожною компетентністю.

Отже дотримання принципу діяльнійшої направленості для здійснення навчальної діяльності в умовах компетентнісного підходу сприяє формуванню усіх перерахованих вище компетентностей майбутнього випускника.

Принцип опори на попередній досвід базується на позиції, що компетентності набуваються не лише під час вивчення предметів, а й за допомогою неформальної освіти, народної педагогіки, завдяки впливу соціального середовища.

Спираючись на визначений принцип опори на попередній досвід, формування компетентності відбувається із врахуванням вже наявного досвіду попередньої діяльності, навіть, мінімального. Тобто щоб стати компетентним необхідно мати компетенцію у паростку, або використовувати вже наявний досвід того чи іншого виду діяльності, що формується засобами неформальної освіти, народної педагогіки, під впливом соціального середовища.

Наприклад, зміст неформальної освіти може сприяти: формуванню активної громадянської позиції молоді; інтеграції та соціалізації дітей та молоді у суспільстві; підвищенню соціальної та професійної компетентності підростаючого покоління; підвищенню мотивації до навчання загалом; формування стратегічних життєвих цілей випускників закладів загальної середньої освіти; вирішенню соціальних проблем місцевої громади; ефективному використанню теоретичних знань для соціально значущої

діяльності учасників дитячих та молодіжних громадських об'єднань; удосконаленню процесу профорієнтації молоді. В процесі неформальної освіти як особливого виду соціально значущої діяльності розробляються механізми формування професійно-особистісних компетентностей особистості.

Народна педагогіка, як сукупність емпіричних знань і досвіду історичної спільноти людей, яка склалася на певній історичній території, передає від покоління до покоління збережені роками досвід й знання по вихованню підростаючого покоління. Саме цей вид педагогіки виступає першоосновою у становленні педагогічної науки взагалі (Кремень, 2008).

Піраміда опори на попередній досвід у навчальній діяльності учнів будується таким чином, щоб нові знання спиралися на раніше засвоєні, новий досвід на вже наявний.

Таким чином, чим багатший і різноманітніший досвід здійснюваної учнем діяльності, тим ефективнішим буде процес набуття компетентностей за умови дотримання принципу опори на попередній досвід.

Принцип творчого осмислення соціального досвіду базується на тому, що власний життєвий досвід формується в умовах постійних життєвих змін. У той же час врахування законів соціального спадкування, що діють у суспільстві, є обов'язковим.

В умовах розвитку суспільства особистості, що формується, пропонуються традиційні засоби розуміння та вирішення життєвоважливих проблем, які складають основу побудови власної життєвої стратегії. Прискорення, властиві соціально-економічним перетворенням, сприяли тому, що швидкість цих трансформацій набагато перевищує швидкість зміни поколінь. Якщо у ХХ ст. завданням освіти було підготувати учнів до найближчого майбутнього, що виглядало як вдосконалена копія сьогодення, то завдання сучасної школи: забезпечити здатність випускників жити в постійних змінах та перетвореннях. У зв'язку з цим виникла суперечність: чи засвоєний соціальний досвід минулого забезпечить здатність випускників

жити в новому світі, який кардинально відрізняється від того, в якому сформувався цей досвід.

Вирішенню цієї суперечності сприяє компетентнісний підхід в освіті за умови активного використання принципу творчого розуміння соціального досвіду.

Слушним є твердження, що неможливо і не має сенсу повністю відкидати стереотипні й традиційні моделі у вирішенні життєвих завдань, оскільки через них певною мірою реалізується зв'язок часів, обставин і поколінь (Єрмаков, 2006, с. 239-264).

Для нового інформаційно-технологічного суспільства визначальним буде рівень освіти нації задля виживання у конкурентному середовищі, то саме цей час є переходом до високотехнологічного інформаційного суспільства, в якому якість людського потенціалу, рівень освіченості і культури всього населення набувають вирішального значення для економічного і соціального поступу держави (Vaskivska H., 2017).

Тому в умовах швидкого соціального прогресу у формуванні успішної особистості, здатної адаптуватися в суспільному житті, мати вибір, ключовою позицією є здатність застосовувати знання у власній практичній діяльності, опановувати технологію прийняття рішень, підвищення гнучкості та мобільності соціальної поведінки, постійне самоусвідомлення, власна відповідальність за своє майбутнє.

Принцип спрямованості на результат передбачає врахування результату освіти з точки зору його попиту суспільством, забезпечення здатності випускників закладів загальної середньої освіти задовольняти запити ринку праці, мати потенціал практичного вирішення життєвих проблем.

У цьому сенсі опитування, проведене Д. Равеном серед випускників шкіл, показало, що серед якостей, необхідних людині для роботи, насамперед були вміння працювати самостійно; взяти на себе відповідальність; проявити ініціативу; готовність помічати проблеми та шукати шляхи її вирішення; вміти аналізувати нові ситуації, застосовуючи для цього знання; здатність

співпрацювати з іншими, здобувати нові знання, приймати рішення (Равен, 2001). Однак сучасна школа або не готує до цих якостей, або в результаті навчання ці якості розвиваються недостатньо.

Таким чином, за роки навчання в школі випускник повинен оволодіти вмінням самостійно працювати, а також якостями нести відповідальність, проявляти ініціативу; вміти самостійно помічати проблеми чи недоліки та знаходити шляхи їх вирішення, а також вміння аналізувати нові ситуації, використовуючи знання та інші якості, властиві сучасному спеціалісту. Для досягнення цього сучасна освіта взяла напрямок на компетентнісний підхід, безпосередньо підпорядкований принципу спрямованості на результат.

Загалом усі розглянуті принципи виокремлюють компетентнісний підхід з-поміж інших підходів в освіті підкреслюють його оригінальність і практичну спрямованість.

Дискусія. Впровадження компетентнісного підходу в заклади освіти: проблема навколо якої розгорнулася наукова дискусія протягом декількох років. Разом з тим немає єдиної позиції щодо дидактичної складової компетентнісно орієнтованого навчання в закладах загальної середньої освіти. У нашому дослідженні ми не претендуємо на унікальність і уніфікованість, але пропонуємо власне бачення виокремлення дидактичних принципів, які набувають особливої актуальності в умовах реалізації компетентнісного підходу в сучасний освітній процес. Подальшого дослідження потребують питання психолого-педагогічних і філософських засад компетентнісно орієнтованого навчання в закладах загальної середньої освіти, зокрема, методики реалізації цих засад.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави для висновків: дидактична складова компетентнісно орієнтованого навчання вказує на його соціальну, гуманістичну та практико-прагматичну спрямованість.

Зокрема принципи життєвої орієнтації, особистісної орієнтації, творчого осмислення соціального досвіду вказують на соціальну спрямованість компетентнісно орієнтованого навчання, що полягає в соціальній взаємодії як

головній умові досягнення компетенцій. Таким чином, не тільки заклади загальної середньої освіти, а й родина, громадські організації, заклади позашкільної освіти, засоби масової інформації і суспільство в цілому несуть відповідальність за набуття компетенцій молодими людьми. Компетентнісний підхід сам по собі є відтворенням соціального замовлення, достатній для успішного вступу в сучасне суспільство. Набуття системи компетенцій молодою людиною є перспективним не тільки для неї особисто, а й для суспільства в цілому, бо передбачає вміння орієнтуватися в навколишньому середовищі, відповідним чином його відображати і перетворювати, пізнавати світ і навколишній простір, соціальний досвід, виконання завдань і прийняття рішень, діяти з розумом, передбачати можливі наслідки своїх дій і нести за них відповідальність.

Принципи життєтворчої орієнтації, особистісної орієнтації є втіленням гуманістичної спрямованості компетентнісно орієнтованого навчання. Ця спрямованість полягає у відображенні інтересів особистості, надаючи їй право вибору, можливості для творчого розвитку, особистісного вдосконалення; сприяє самореалізації молодих людей на ринку праці і в соціальних процесах. Набуття молодою людиною системи компетенцій створює сприятливі умови для її успішного входження в сучасне динамічне життя, розвитку відносин з людьми і навколишнім середовищем.

Практико-прагматична спрямованість компетентнісно орієнтованого навчання досягається у принципах орієнтації на результат, орієнтації на діяльність, що відображає направленість компетентного навчання на вирішення проблем, з якими зустрічаються молоді люди в різних практичних ситуаціях, вирішальну роль досвіду в досягненні молодою людиною компетенцій, застосування набутих знань, як інструменту для ефективного вирішення проблеми.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

Бондар, В.І. (2005) Дидактика: підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Київ: Либідь.

Бабанский, Ю.К. (ред.) (1988) Педагогика: учеб. пособие для студентов пед. ин-тов (2-е изд). Москва: Просвещение.

Гончаренко, С.У. (1997) Український педагогічний словник (с. 89). Київ: Либідь.

Химинець, В.В. (2009) Інноваційна освітня діяльність. Тернопіль: Мандрівець.

Паламар, С. (2018) Компетентісний підхід як методологічний орієнтир модернізації сучасної освіти. Освітлогічний дискурс (1-2(20-21), 267-276. Вилучено із http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/23964/1/Palamar_S_P%20PPD_PI_2018.pdf

Єрмаков, І.Г. (2006) Життєва компетентність особистості: від теорії до практики: науково-методичний посібник. Запоріжжя: ХНРБЦ.

Єрмаков, І.Г. & Пузіков, Д.О. (2006) Проектні обриси становлення життєстійкої і життєздатної людини: практ.-зорієнт. посіб. Запоріжжя: Хортицький навчально-реабілітаційний багатопрофільний центр.

Селевко, Г. & Журавлєв, В. (2002) Технология саморазвития личности школьника. Воспитание школьников (4,5).

Васьківська, Г.О. (2012) Формування системи знань про людину в учнів старшої школи: теорія і практика: монографія Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова.

Про освіту (Закон України) №2145-VIII (2020) Вилучено із <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

Кремень, В.Г. (ред.) (2008) Енциклопедія освіти (с. 722-723). Київ: Юрінком Інтер.

Vaskivska, H. (2017) Didactic aspects of upper secondary and university education fundamentalization. Science and Education, (5), 46–50. Вилучено із DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-5-9>

Равен, Д. (2001) Фрагмент книги «Компетентность в современном обществе». Психолог, (4), 102-106.

REFERENCES

Bondar, V.I. (2005) Dydaktyka: pidruchnyk dlja studentiv vyshchych pedahohichnykh navchalnykh zakladiv [Didactics: a textbook for students of higher pedagogical educational institutions]. Kyiv: Lybid.

Babanskiy, Ju.K. (red.) (1988) Pedagogika: ucheb. posobie dlja studentov ped. in-tov (2-e izd) [Pedagogy: a textbook for students of pedagogical institutes (second edition)]. Moskva: Prosveshhenie.

Honcharenko, S.U. (1997) Ukrainskyi pedahohichniy slovnyk (s. 89) [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv: Lybid.

Khymynets, V.V. (2009) Innovatsiina osvitnia diialnist [Innovative educational activities]. Ternopil: Mandrivets.

Palamar, S. (2018) Kompetentisnyi pidkhid yak metodolohichniy oriientyr modernizatsii suchasnoi osvity [Competence approach as a methodological guideline for the modernization of modern education]. Osvitlohichniy dyskurs - Educational discourse (1-2(20-21), 267-276. Retrieved from http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/23964/1/Palamar_S_P%20PPD_PI_2018.pdf

Yermakov, I.H (2006) Zhyttieva kompetentnist osobystosti: vid teorii do praktyky: naukovo-metodychnyi posibnyk [Life competence of the individual: from theory to practice: a scientific and methodical manual]. Zaporizhzhia: KhNRBTs.

Yermakov, I.H. & Puzikov, D.O. (2006) Proektni obrysy stanovlennia zhyttiistoi i zhyttiezdatnoi liudyny: prakt.-zoriient. Posib [Project outlines of becoming a viable and viable person: a practice-oriented guide]. Zaporizhzhia: Khortytskyi navchalno-reabilitatsiinyi bahatoprofilnyi tsentr.

Selevko, G. & Zhuravljov, V. (2002) Tehnologija samorazvitija lichnosti shkol'nika [The technology of self-development of the student's personality]. Vospitanie shkol'nikov – Education of schoolchildren (4,5).

Vaskivska H. O. (2012) Vaskivska, H.O. (2012) Formuvannia systemy znan pro liudynu v uchniv starshoi shkoly: teoriia i praktyka: monohrafiia [Formation of knowledge system about a human in upper secondary school pupils: theory and practice: monograph]. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova.

Pro osvitu (Zakon Ukrainy) [On education (Law of Ukraine)] №2145-VIII (2020). Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

Kremen, V.H. (red.) (2008) Entsyklopediia osvity (s. 722-723) [Encyclopedia of Education]. Kyiv: Yurinkom Inter.

Vaskivska, H. (2017) Didactic aspects of upper secondary and university education fundamentalization. Science and Education, (5), 46–50. Retrieved from DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-5-9>

Raven, D. (2001) Fragment knigi «Kompetentnost' v sovremennom obshchestve» [Part of the book "Competence in Modern Society"]. Psiholog – Psychologist, (4), 102-106.

Levchenko F.

DIDACTIC COMPONENT OF THE COMPETENCY-ORIENTED EDUCATION IN INSTITUTIONS OF GENERAL SECONDARY EDUCATION

Abstract

The didactic component of the competence approach in education is considered in the article. The purpose of the article, which is to distinguish the most relevant principles in the implementation of the competency approach among the didactic ones, is achieved by theoretical methods (analysis, synthesis, generalization of information) and empirical ones (own observations of the educational process). The result of the work is the definition of such principles as: provisions on the life-creating orientation of competence education; the necessity of personal and activity orientation of the educational process; the principle of reliance on previous experience, creative understanding of social experience, focus on the result. Mentioned above principles emphasize the specifics of the competency approach: formation and development of students' ability to act practically and creatively apply the acquired knowledge and experience in different situations. Each selected principle is described in relation to the competency approach. The principle of life-creating orientation promotes individual's self-

realization. Formation in personality of self-development, self-defense, self-education mechanisms is the principle of personal orientation. Competences are acquired through active activities and based on minimal experience (the principle of activity orientation and reliance on previous experience). Building of your own life strategy is (the principle of creative understanding of social experience). Possession of the potential to solve life's problems is (the principle of focus on the result).

The study provides grounds for conclusions: the didactic component of competence education indicates its social (an important condition for competencies acquisition is social interaction, achieved by the principles of life-orientation, personal orientation, creative understanding of social experience), humanistic (competence approach promotes youth's self-realization and self-improvement achieved by the principles of life-creating orientation, personal orientation) and practical-pragmatic orientation (solving issues that arise before people in various practical situations, which is the basis of the principles of result-oriented, activity-oriented).

Key words: competence; competence-oriented learning; didactics; general secondary education institutions; modern education; personality; principles of teaching; pupils; the teacher.